

Հանրապետական մանկավարժահոգեբանական կենտրոն

«Հանրակրթական դպրոցների ուսուցիչների և ուսուցչի
օգնականների դասավանդման հմտությունների զարգացման
ապահովում» ծրագիր

ՀԵՏԱԶՈՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Դպրոց՝ ՀՀ Շիրակի մարզի «Մուսայելյանի միջնակարգ
դպրոց» ՊՈԱԿ

Առարկա՝ Հայոց լեզու և գրականություն

Թեմա՝ Երեխայի մտածողության, խոսքի և հաղորդակցական
կարողությունների ձևավորումն ու զարգացումը:

Վերապատրաստող, մենթոր՝ Կարինե Ալեքսանյան

Ուսուցիչ՝ Անահիտ Սարգսյան

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ներածություն-----	3
Գլուխ առաջին: Հեքիաթի դերը երեխայի մտածողության, խոսքի և հաղորդակցության զարգացման գործում :-----	5-8
Գլուխ երկրորդ: Հեքիաթի դերը երեխայի հաղորդակցության զարգացման գործում:-----	9-13
Եզրակացություն-----	14-15
Օգտագործված գրականության ցանկ-----	16-

ՆԵՐԱԾՈՒԹՅՈՒՆ

«Հեքիաթները (գրական նյութը) որպես երեխայի մտածողության, խոսքի և հաղորդակցության զարգացման անփոխարինելի միջոց» հետազոտական աշխատանքի շրջանակներում մեր առաջ խնդիր ենք դրել ըստ կարելվույն ուսումնասիրել հեքիաթների դերը երեխաների դաստիարակության գործում: Կարևոր է, որ ծնողները և մանկավարժները գիտակցեն, որ հատկապես իրենցից է կախված, թե ապագայում ինչպիսին կդառնա իրենց երեխան: Կլինի նա երջանիկ և վստահ իր ուժերին, թե կլինի կոմպլեքսներով, չարացած աշխարհի վրա՝ չիմանալով իրեն ինչպես դրսևորի՝ չունենալով որոշակի գիտելիք, հմտություն և պաշար: Երեխաների դաստիարակության ընթացքում կարելի է և հարկավոր է համաձայնեցնել այն բնավորության գծերը և երեխաների պահվածքը, որոնք հակասում են ծնողի կամ խնամակալի «նախասիրություններին»:

ԹԵՄԱՅԻ ԱՐԴԻԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ: Արվեստի յուրաքանչյուր գործ և նրա հեղինակի անհատականությունը արժևորվում են ստեղծագործության թեմատիկայով, արտահայտման միջոցների ընտրությամբ և այլն: Գեղարվեստական երկի, այս դեպքում հեքիաթի միջոցով գրականության մեջ դրսևորվում է այս կամ այն ժողովրդի ազգային կերպարը, նրա կենսագրությունը, մտածողության ձևը: Իսկ ահա հեքիաթների դերը մանուկների դաստիարակության գործում ինչպես միշտ, նույնպես և այսօր արդիական է:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՊԱՏԱԿԸ: Աշխատանքի նպատակն է ներկայացնել մանկավարժական, հոգեբանական նորմերի ընդհանրական մի պատկեր երեխաների դաստիարակության ընթացքում հեքիաթների ունեցած դերի վերաբերյալ:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ: Աշխատանքի նպատակից բխում են հետևյալ խնդիրները.

1. Երեխայի մտածողության, խոսքի և հաղորդակցական կարողությունների ձևավորման գործընթացի առանձնահատկությունների ուսումնասիրություն,

2. Երեխայի զարգացման գործում հեքիաթի դաստիարակչական նշանակության վեր հանում:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՄԵԹՈԴԱԲԱՆԱԿԱՆ ՀԻՄՔԵՐԸ: Աշխատանքը կատարել ենք համադրական և վերլուծական մեթոդների օգնությամբ ուսումնասիրության ենթարկելով երեխայի կրթադաստիարակչական զարգացման ողջ ընթացքը՝ վեր հանելով այդ գործընթացում հեքիաթների ունեցած դաստիարակչական նշանակությունը:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ԵՎ ՏԵՍԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ:

Աշխատանքում փորձ է կատարվել տեսականորեն առաջադրել հեքիաթների գործնական կիրառելիությանը նպաստող մի շարք տեսակետներ, կատարել ընդհանրացումներ:

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԾԱՎԱԼՆ ՈՒ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԸ: Հետազոտական աշխատանքը կազմված է «Ներածությունից», երկու՝ իրար լրացնող և միմյանց օրգանական շարունակություն հանդիսացող գլուխներից, «Եզրակացությունից», «Գրականության ցանկից»:

Ընդհանուր ծավալը կազմում է 16 համակարգչային էջ:

Երեխայի մտածողության, խոսքի և հաղորդակցական կարողությունների
ձևավորումն ու զարգացումը

Մանկավարժությունը սերունդների, դաստիարակության և զարգացման հիմնախնդիրներով զբաղվող գիտություն է: Այլ խոսքով՝ այն գիտություն է, որը հետազոտում է սերունդների կրթության, դաստիարակության և զարգացման օրինաչափությունները: Իսկ ահա բուն դաստիարակությունը լայն ընդգրկում ունեցող հասարակական երևույթ է: Նրա էության բացահայտումը մարդաբանական և հասարակական երևույթներն ուսումնասիրող գիտությունների ընդհանուր խնդիրն է: Մանկավարժական և հոգեբանական բնութագրումներով դաստիարակությունը գործունեություն է՝ մարդու մեջ որոշակի դիրքորոշումներ ձևավորելու նպատակով: Դաստիարակության հիմնական նպատակը նոր ծնված երեխայի անձի ձևավորումն ու նրա հետագա զարգացումն է: Դաստիարակությունից է կախված երեխայի ընկալումը շրջապատող իրականության հանդեպ, նրա հարաբերությունները իր և շրջապատող մարդկանց հետ: Երեխաների դաստիարակությունը բարդ, պատասխանատու, բայց հետաքրքիր զբաղմունք է: Եվ նրա նշանակությունը չի կարելի չգնահատել, չի կարելի ինքնահոսի թողնել, կամ ամբողջովին վստահել մանկապարտեզին ու դպրոցին: Դեռևս նախնադարյան հասարակության մեջ տոհմը, մարդկային հանրությունը երեխաների դաստիարակությունը հանձնարարում էին առավել խելացի, փորձառու, ուժեղ մարդկանց, որոնք արդեն հատուկ կերպով, հատուկ պայմաններում, քիչ թե շատ հետևողականորեն կազակերպում էին տվյալ հանրության երեխաների, աճող սերնդի զարգացումն ու ձևավորումը: Դաստիարակությունը նպատակաուղղված ներգործություն է երեխաների ու երիտասարդության գիտակցության ու վարքի, նրանց աշխարհայացքի, արարքների, սովորույթների վրա: Հենց դաստիարակությամբ էլ նշանակալի չափով պայմանավորվում են այն փոփոխությունները, որ կրում է մարդը ծնվելու պահից մինչև հասուն դառնալը: Վերաբերյալ՝ դուրս գալով իրենց համար սովորական դարձած միջավայրի սահմաններից, և որի համար անհրաժեշտ է նպաստել երեխայի հետաքրքրության ձևավորմանը՝ խոսքի զարգացման անկյունում

տեղադրելով հետաքրքիր նյութեր, իրեր, գրքեր, որոնք կխթանեն երեխայի խոսքային գործունեությունը: Նաև պետք է լսել երեխային, ճշտել պատասխանները, հուշել որոշակի բառերը և օգնել տրամաբանորեն ու հասկանալի կառուցելու խոսքը: Անհրաժեշտ է օգնել երեխային՝ բարյացակամորեն շփվելու հասակակիցների հետ, արտահայտելու վերաբերմունքը: Ինչ վերաբերում է խոսքի զարգացման մեթոդական սկզբունքներին, ապա նշենք, որ երեխայի խոսքի ձևավորման գործընթացը կառուցվում է ոչ միայն ընդհանուր դիդակտիկական, այլև որոշակի մեթոդական սկզբունքների հիման վրա, որոնցով դեկավարվելիս դաստիարակն ընտրում է համապատասխան մեթոդները, հնարքներն ու միջոցները: Իսկ այդ սկզբունքներն էլ ելնում են երեխայի լեզվի և խոսքի յուրացման օրինաչափություններից և արտացոլում են մայրենի լեզվի ուսուցման առանձնահատկությունները

Չպետք է մոռանալ, որ յուրաքանչյուր երեխայի խոսքը զարգանում է նրա ամենօրյա հաղորդակցման ընթացքում, այլ կերպ ասած՝ երեխայի համար խոսելու, հաղորդակցվելու բնական և իրական դրդապատճառները պետք է լինեն շփվելու, իմանալու, տպավորությունները կիսելու, իր այս կամ այն կարիքը հոգալու բնական պահանջմունքներները, ուստի երեխայի հետ շփումը, ինչպես նաև պարապմունքները պետք է կառուցվեն բնական հաղորդակցման վրա, քանի որ բնական հաղորդակցման ընթացքում հաշվի է առնվում երեխայի ցանկությունը, հետաքրքրությունները, ինչը խոսքային գործունեության բնական դրդապատճառներ է ծնում և բարձրացնում արդյունավետությունը:

Իսկ ահա դաստիարակի խնդիրն է ստեղծել այնպիսի իրավիճակներ, որ երեխան հաղորդակցվելու պահանջ ունենա և ուսուցման յուրաքանչյուր գործողություն պարունակի դրական մոտիվ:

Երեխայի խոսքի զարգացումը կարող է լինել մի քանի մակարդակներում: Առաջինը կառուցվածքայինն է, որը ենթադրում է լեզվի համակարգի տարբեր մակարդակների ձևավորում՝ հնչյունաբանական (հնչյունների ճիշտ արտաբերում), քերականական (քերականորեն խոսքի ճիշտ կառուցում):

Մյուսը ֆունկցիոնալ մակարդակն է, որը ենթադրում է հաղորդակցական խոսքի զարգացում, կապակցված խոսքի ձևավորում, այսինքն՝ մենախոսական կարողությունների (երբ երեխան ինչ-որ բան է պատմում) և երկխոսական կարողությունների զարգացում:

Հաջորդ մակարդակը ճանաչողական կամ կոգնիտիվն է, երբ լեզուն և խոսքը ծառայում են իմացությանն ու ճանաչողությանը, այսինքն՝ գիտելիքներ ձեռք բերելուն:

Լեզվի հիմնական միավորներն են հնչյունը, վանկը, բառը, բառակապակցություն, նախադասություն, տեքստ: Ըստ այդմ էլ, երեխայի խոսքի զարգացման խնդիրները կարող են լինել խոսքի հնչյունային կուլտուրայի դաստիարակումը, բառապաշարի զարգացումը, խոսքի քերականական կողմի, այսինքն՝ քերականական կառուցվածքի ընկալման ձևավորումը, կապակցված խոսքի զարգացումը (մենախոսություն և երկխոսություն), խոսքի և լեզվի տարրական երևույթների գիտակցման ձևավորումը, գեղարվեստական գրականության հետ ծանոթացումը:

Այս կետերից առավել մանրամասն կանդրադառնանք վերջինին, քանի որ խոսքի զարգացման խնդիրների մեջ իր առանձնահատուկ տեղն ունի գեղարվեստական խոսքի հետ երեխայի ծանոթացումը: Այստեղ խոսքը նախևառաջ հեքիաթների մասին է: Այն մեծ նշանակություն էրեխայի անձի ձևավորման համար որպես երեխայի խոսքի հարստացման սկզբնաղբյուր: Գեղարվեստական գրականությունը հարստացնում է բառապաշարը, զարգացնում պատկերային խոսքը, գեղագիտական ճաշակը և նպաստում բարոյական հասկացությունների ձևավորման

ԳԼՈՒԽ ԵՐԿՐՈՐԴ:

Երեխայի մտածողության, խոսքի և հաղորդակցության զարգացումը:

Երեխայի մտածողության, խոսքի և հաղորդակցման գործում մեծ դեր է խաղում հեքիաթը: Հեքիաթը երեխաների համար գոյություն ունեցող միակ իրականությունն է: Հեքիաթն ունի աշխարհաճանաչողական նշանակություն: Երեխաների համար դժվար է ընկալել իրականությունը, ուստի այն նրանց մատուցվում է հեքիաթի միջոցով: Նրանք իրենց շրջապատին ծանոթանում են հեքիաթների միջոցով: Հեքիաթով է սկսվում երեխայի ծանոթությունը արտաքին աշխարհի հետ: Ցանկացած հեքիաթ պատմություն է մարդկանց փոխհարաբերությունների, մեր կյանքում գործող օրենքների մասին: Միաժամանակ այդ բոլորը ներկայացվում են երեխայի համար հասկանալի լեզվով: Հեքիաթի շնորհիվ զարգանում է երեխայի երևակայությունը և ստեղծագործելու ունակությունը: Լավ հեքիաթը կյանքի ծնունդ է՝ խաղ, արկած, հրաշք, ճակատագիր... հեքիաթի թեմաները անվերջ են: Երեխան ակամա այնտեղ գտնում է իր կյանքին համապատասխան իրավիճակներ, փորձում է իրեն նույնացնել համարձակ և քաջարի հերոսների հետ:

Մեծահասակները, ցանկանալով երեխայի հետ խոսել իրենց դժվարությունների մասին կամ ինչ-որ բան հուշել, դժվարանում են համապատասխան բառեր գտնել, վախենում են, որ երեխան ճիշտ չի հասկանա իրենց: Այդ իրավիճակից ելքն այն է, որ մեծահասակը երեխայի հետ ընկղմվի երևակայության և կախարդանքի աշխարհը, իսկ գործնական ամենալավ օգնականը հեքիաթային պատմություններն են:

Հարյուրամյակներ շարունակ մարդիկ ունեցել են շատ բարձր բարոյական և հոգևոր զարգացածության հասած առաջնորդներ, որոնք իրենց գիտակցությամբ անհամեմատ ավելի առաջ են եղել ժամանակակիցներից, նրանք իրենց առաքելությունն են համարել ուղղորդել և սատարել մարդկանց: Ուստի, հաշվի առնելով տեղային և ժամանակաշրջանին բնորոշ առանձնահատկությունները, նրանք ընտրել են տարբեր միջոցներ: Այսպիսով

ժողովրդական հեքիաթները, առակներն ու լեգենդները մարդկային էության շատ ավելի խորը իմացություն և հավերժական իմաստություն են կրում իրենց մեջ:

Հեքիաթի դաստիարակչական նշանակություն ունի երեխայի զարգացման գործում: Յուրաքանչյուր հեքիաթ ունի դաստիարակչական հզոր արժեք և բարոյական կարևոր սկզբունքներ, որոնք ոչ թե ներկայացվում են իբրև քարոզ, այլ արտահայտվում են հերոսների արարքների, խոսքերի միջոցով: Աննկարագրելիորեն մեծ է երեխայի հոգու, զգացմունքների և համոզմունքների վրա հեքիաթի թողած ազդեցությունը: Ինչպես հանրաճանաչ իտալացի գրող Ջանի Ռոդարին է նշում, հեքիաթը երեխային պետք է կողմնորոշվելու, իրեն ուսումնասիրելու, իր հնարավորությունները չափելու, գնահատելու համար⁴: Հեքիաթը միաժամանակ տեղծագործական ունակությունների, բանավոր կապակցված խոսքի զարգացման արդյունավետ միջոց է:

Անսահման մեծ է հեքիաթների ինչպես դաստիարակչական, այնպես էլ պատմաճանաչողական և գրական-գեղարվեստական արժեքն ու նշանակությունը: Հեքիաթները ժողովրդի համար միայն ժամանցի առարկա չեն եղել, որոնցով կարելի էր կարճել ձմռան երկար ու ձանձրալի գիշերները, փարատել ցերեկվա ծանր առօրյայի ճնշիչ տպավորությունը: Հեքիաթները կատարել են հասարակական լայն զանգվածների լավագույն ձգտումների ու իղձերի յուրահատուկ հաղորդիչի դերը, ամրապնդել են նրանց նվիրական ավանդները իրար հաջորդող սերունդների գիտակցության մեջ: Հեքիաթների միջոցով ժողովուրդը դրսևորել է այն ոգևորումները, որոնք մղել է ինքը բնության տարերային ուժերի հաղթահարման համար, արտահայտել իր մտորումները, որոնել է իր կրած տառապանքների պատճառները, պայքարի կոչ է արել ամեն տիպի բռնության, ճնշման, անարդարության ու շահագործման դեմ: Մարդիկ դարեր շարունակ ոգևորվել են հեքիաթների հերոսների խիզախության, անվեհերության, խելքի ու հնարամտության հիանալի օրինակներով, դժվարությունները հաղթահարելու մեծ կամքով, չքավորներին ու ընկածներին զորավիզ կանգնելու ազնիվ ձգտումով, արդարությունը պաշտպանելու և ճշմարտությանը հասնելու անձնագոհ պատրաստակամությամբ, ջանադիր աշխատասիրությամբ, հավատարմությամբ և անձնագոհությամբ: Ժողովրդական բանահյուսության մյուս ժանրերի հետ միասին, հեքիաթները հարուստ նյութ են տալիս ժողովրդի հոգեբանությունը, նրա իղձերն ու ակնկալությունները, նրա բուն

պատմությունը ուսումնասիրելու համար: Հեքիաթների լավագույն նմուշները այսօր էլ չեն կորցրել իրենց հմայքն ու ուժը և գեղարվեստական մեծ բավականություն են պատճառում մարդկանց: Նրանք ունեն յուրահատուկ նշանակություն այնքանով, որքանով որ բանաստեղծական բարձր ձևերի մեջ կերպավորում են ժողովրդի դարավոր մտքերն ու զգացմունքները, մարդկության անկրկնելի մանկությունը:

Այսպիսով, հեքիաթը յուրաքանչյուր փոքրիկի լիարժեք զարգացման ամենամատչելի տարբերակներից մեկն է: Այդպես եղել է, կա ու կլինի: Պետք չէ թերագնահատել հեքիաթի դերը երեխայի կյանքում: Ճիշտ ընտրած հեքիաթը դրական ազդեցություն կթողնի երեխայի հուզական ներաշխարհի վրա, կուղղի և կլավացնի նրա պահվածքը, ինչպես նաև կզարգացնի սեփական անձի և ուժերի նկատմամբ հավատը:

Երեխայի համար հեքիաթների կարեւորության, նշանակության մասին կարելի է խոսել անվերջ: Միանշանակորեն համակարծիք ենք որոշ հետազոտողների վերջնական եզրակացություններին՝ հրաշապատում հեքիաթների դերը երեխաների զարգացման եւ առողջ հոգեկերտվածք ձևավորելու համար անգնահատելի եւ անփոխարինելի են: Ի վերջո, «երեխան, որը մեծացել է հեքիաթներ ու լեզենդներ ունկնդրելով, նկատելիորեն ավելի առողջ է, խելացի, քաջ և կրեատիվ»:

Յուրաքանչյուր հեքիաթ երեխաներին մատչելի լեզվով նրանց կյանք է սովորեցնում, պատմում չարի ու բարու մասին:

Հեքիաթների՝ երեխաների զարգացման գործում կիրառման նպատակները բազմազան են. սկսած երևակայությունը զարգացնելուց մինչև ճիշտ խոսքի ձևավորում: Հեքիաթը երեխաներին մատչելի լեզվով նրանց կյանք է սովորեցնում, պատմում չարի ու բարու մասին: Երեխաներն ավելի հեշտ են ընկալում հեքիաթը, քան թե մեծահասակների դաստիարակչական քարոզները: Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել. երեխաները, որոնց փոքր հասակից սկսած հեքիաթներ են պատմել, ավելի շուտ են սովորում իրենց մտքերը ճիշտ արտահայտել:

Հեքիաթների հիմնական նպատակն է զարգացնել երեխայի երևակայությունը և ստեղծագործական պոտենցիալը: Մանկական հեքիաթները ընդլայնում են երեխայի բառապաշարը, օգնում են ճիշտ և տրամաբանական խոսք կազմել: Կարևոր է նաև այն, որ հեքիաթները երեխայի խոսքը դարձնում են ավելի էմոցիոնալ և

պատկերավոր: Ձևավորվում է հարցերը ճիշտ ձևակերպելու ունակություն:

Երեխաներն ընդհանրապես իրականությունը պատկերավոր են ընկալում, իսկ հեքիաթները հենց նպաստում են իրականության ճիշտ ընկալմանը: Երեխաները հեքիաթների միջոցով պատկերավոր են ընկալում նաև չարն ու բարին: Հեքիաթներում միշտ հաղթում է բարին, ինչը երեխային կօգնի հաղթահարել կյանքի դժվարությունները՝ ենթագիտակցությունում ունենալով բարու հաղթանակի գաղափարը: Նույն հեքիաթը երեխային կարելի է մի քանի անգամ պատմել, որպեսզի նաև լավ ընկալի հեքիաթի բուն ասելիքը:

Այսպիսով, հեքիաթների միջոցով կարելի է երեխայի մեջ շատ բնավորության, գործելակերպի դրական հատկանիշներ դաստիարակել: Այնտեղ կա բարի և չար ուժերի պայքար, և մշտապես հաղթում է բարին: Կարևորվում է բարությունը, մարդկանց օգնելու պատրաստակամությունը, սերը, կարեկցանքը: Հեքիաթների հրաշք աշխարհը գրավում է երեխաներին և այն, ինչ որ նրանք չեն կարող տեսնել իրականության մեջ, տեսնում են այդ գեղեցիկ աշխարհում: Հեքիաթներն ունեն կրթիչ և դաստիարակիչ ուժ, ուստի հեքիաթը թույլ է տալիս դաստիարակել՝ դրականի վրա հենվելով:

Ինչ վերաբերում է հեքիաթների ուսուցման մեթոդներին, ապա դրանցից կարելի է առանձնացնել ու մատնանշել «Ուղղորդվող (կամ ընդհատումներով) ընթերցանության» մեթոդը, որը հնարավորություն է տալիս երեխաների մեջ հետաքրքրություն արթնացնել ընթերցանության բուն գործընթացի նկատմամբ:

«Ուղղորդվող ընթերցանության» մեթոդի հիմքում ընկած է ընթերցանության գործընթացի դիտարկումը: Ի վերջո, ինչպե՞ս են կարդում հմուտ, ընթերցողական կուլտուրային տիրապետող մարդիկ: Կարդում են տեքստի մի հատված, դադար են տալիս՝ մտքում ծանրութթն անելու, իրենք իրենց հարցեր տալու, պատասխաններ որոնելու, շարունակության մասին կանխատեսումներ անելու նպատակով:

Հեքիաթների այուժեն ունի մի հիմնական գիծ՝ չարի և բարու պայքար, որի արդյունքում միշտ հաղթում է բարին: Այս ամենը, կարելի է ասել, ձևավորում է երեխաների արժեհամակարգը: Պետք է միշտ հիշել, որ երեխաները ունեն շատ նուրբ հոգի և զգացմունքներ, նրանց համար դժվար է հասկանալ ու ընդունել

իրականությունը: Նաև անհրաժեշտ է գիտենալ, որ երեխաների համար պետք է հեքիաթներ կարդալ այն տարիքից, երբ նրանք հասկանում են խոսքը: Դա արդեն 2-3 տարեկան երեխաներն են:

Հեքիաթները լինում են տարբեր տեսակների: տեսակները

Գեղարվեստական հեքիաթներ- Ժողովրդական հեքիաթները կազմվել են դարերի ընթացքում, պահպանել բարոյա-էսթետիկ սկզբունքները, մարդկանց միջև ունեցած փոխհարաբերությունները, այդ իսկ պատճառով էլ միշտ կիրառվել են մանկավարժական նպատակներով:

Դիդակտիկ հեքիաթներ- Ուսուցողական հեքիաթները երեխաներին պատմում են նոր հասկացությունների մասին, հիմք են հանդիսանում նոր գիտելիքների ձեռք բերման համար: Այս հեքիաթներում շնչավորվում են թվերը, տառերը, առարկաները և այլն:

Դիագնոստիկ հեքիաթներ- Դուք հավանաբար գիտեք՝ ինչ հեքիաթներ են դուր գալիս Ձեր երեխային: Դա նշանակում է, որ նա ենթագիտակցաբար արդեն ընտրել է հեքիաթի իր սիրելի հերոսին և փորձում է նմանակել նրան: Փորձեք հեքիաթ հորինել Ձեր երեխայի հետ միասին, և Դուք կբացահայտեք նրա գաղտնի մտքերն ու ցանկությունները:

Պրոֆիլակտիկ հեքիաթներ- Հեքիաթներ լսելու ընթացքում երեխաներն ակամայից գիտելիքներ են կուտակում իրենց և շրջակա միջավայրի մասին, ձևավորվում է երեխայի անձը, դրվում է նրա հետագա կյանքի հիմքը:

Բուժիչ-հոգեբանական հեքիաթներ- Հեքիաթ լսելով՝ երեխան իրեն նույնականացնում է իր կյանքի իրավիճակը հիշեցող հերոսի հետ, վերապրում է նրա տխրությունն ու ուրախությունը: Նրա հետ միասին հայտնվում է խնդիրների մեջ և դրանցից ելքեր փնտրում: Դրա շնորհիվ իրական կյանքում նա սկսում է իրեն զգալ ավելի պաշտպանված և ինքնավստահ՝ օգտագործելով դրական հերոսի կիրառած հնարքները իր խնդիրները կարգավորելու հարցում:

Մեղիտատիվ հեքիաթներ- Մեղիտատիվ հեքիաթներն ուղղված են որոշակի դրական հուզական վիճակի առաջացմանը: Դրանք երեխային օգնում են ազատվել լարվածությունից, հոգնածությունից և գրգռվածությունից:

Հեքիաթներ կենդանիների մասին- Երեխաներին ավելի մոտ և հասկանալի են

կենդանիների մասին հեքիաթները: Այդ տարիքում երեխաները հաճախ իդենտիֆիկացնում են իրենց կենդանիների հետ, հեշտությամբ կերպարանափոխվում են, կրկնօրինակում կենդանու վարքը: Այդ պատճառով կենդանիների մասին հեքիաթները ավելի լավ կարող են օգնել փոքրիկներին՝ կյանքի փորձը փոխանցելու համար:

Կախարդական հեքիաթներ- Սկսած հինգ տարեկանից երեխան իրեն իդենտիֆիկացնում է մարդկային կերպարների՝ արքայազների, թագուհիների, հրաշագործների, զինվորների և այլոց հետ: Նա սկսում է ընդօրինակել վարքային տարբեր մոդելներ:

Սարսափ հեքիաթներ- Հեքիաթներ՝ չար ուժերի, կախարդների, գերբնական ուժերի մասին: Որպես կանոն, վեց տարեկանից սկսած երեխաները սկսում են միմյանց պատմել հեքիաթ-սարսափներ: Հեքիաթ-սարսափների և չար ոգու մասին պատմությունների միջոցով երեխաները մասամբ վերապրում են իրենց վախերը:

Կենցաղային հեքիաթներ անփոխարինելի դեր են խաղում ընտանեկան խորհրդատվության և այն դեռահասների հետ աշխատանքում, որոնք խնդիրներ ունեն ընտանեկան փոխհարաբերություններում:

Դիդարկտիկ հեքիաթներ- Դիդարկտիկ հեքիաթները կարող են բացահայտել որոշակի գիտելիքների կարևորությունը և իմաստը: Դիդարկտիկ հեքիաթների ձևով կարելի է ներկայացնել ուսումնական առաջադրանքները:

Հոգեշտկողական հեքիաթներ- Այսպիսի հեքիաթները ստեղծվում են երեխայի վարքի վրա նրբորեն ներգործելու համար: Շտկման տակ այստեղ պետք է հասկանալ երեխայի անարդյունավետ վարքի ձևի փոխարինումը առավել արդյունավետ ձևով:

Հոգեթերապևտիկ հեքիաթներ- Դրանք այն հեքիաթներն են, որոնք թափանցում են հոգու խորքը, բժշկում հոգին և բացահայտում տեղի ունեցող իրադարձությունների խորիմաստությունը: Այսպիսի հեքիաթները ոչ միշտ են միանշանակ և միշտ չէ, որ երջանիկ ավարտ են ունենում, բայց բավականին խորաթափանց են և նպաստում են անձի աճին:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

«Հեքիաթները (գրական նյութը) որպես երեխայի մտածողության, խոսքի և հաղորդակցության զարգացման անփոխարինելի միջոց» խորագրով դիպլոմային աշխատանքի շրջանակներում ուսումնասիրության ենք ենթարկել երեխայի մտածողության, խոսքի և հաղորդակցական կարողությունների ձևավորման գործընթացի առանձնահատկություններն ու վեր հանել երեխայի զարգացման գործում հեքիաթի դաստիարակչական նշանակությանն առնչվող կետերը՝ այն եզրակացությանը հանգելով, որ խոսքի զարգացման խնդիրների մեջ իր առանձնահատուկ տեղն ունի գեղարվեստական խոսքի հետ երեխայի ծանոթացումը: Այստեղ խոսքը նախնառաջ հեքիաթների մասին է:

Հեքիաթը մեծ նշանակություն էրեխայի անձի ձևավորման համար որպես երեխայի խոսքի հարստացման սկզբնաղբյուր: Գեղարվեստական գրականությունը հարստացնում է բառապաշարը, զարգացնում պատկերային խոսքը, գեղագիտական ճաշակը և նպաստում բարոյական հասկացությունների ձևավորմանը:

Մեր կողմից կատարված ուսումնասիրությունը ցույց տվեց, որ հեքիաթների միջոցով կարելի է երեխայի մեջ բնավորության, գործելակերպի դրական հատկանիշներ դաստիարակել: Այնտեղ կա բարի և չար ուժերի պայքար, և մշտապես հաղթում է բարին: Կարևորվում է բարությունը, մարդկանց օգնելու պատրաստակամությունը, սերը, կարեկցանքը: Հեքիաթների հրաշք աշխարհը գրավում է երեխաներին և այն, ինչ որ նրանք չեն կարող տեսնել իրականության մեջ, տեսնում են այդ գեղեցիկ աշխարհում: Հեքիաթներն ունեն կրթիչ և դաստիարակիչ ուժ, ուստի հեքիաթը թույլ է տալիս դաստիարակել՝ դրականի վրա հենվելով:

Այսպիսով, հեքիաթների հիմնական նպատակն է զարգացնել երեխայի երևակայությունը և ստեղծագործական պոտենցիալը: Մանկական հեքիաթները ընդլայնում են երեխայի բառապաշարը, օգնում են ճիշտ և տրամաբանական խոսք կազմել: Կարևոր է նաև այն, որ հեքիաթները երեխայի խոսքը դարձնում են ավելի էմոցիոնալ և պատկերավոր: Ուստի անհրաժեշտ է հեքիաթների տարբեր տեսակների

առկայությունից ընտրելով համապատասխանը՝ նպաստել երեխայի աշխարհաճանաչողական, երևակայական, ստեղծագործական և խոսակցական մակարդակների իրացմանը համապատասխան մեթոդների կիրառմամբ:

Մանկության շրջանում յուրաքանչյուր երեխայի ամենակարևոր ձեռքբերումներից մեկը մայրենի լեզվին տիրապետելն է: Լեզուն միջոց է, որի օգնությամբ մարդիկ հաղորդակցվում են միմյանց հետ, փոխանակում մտքեր և հասնում փոխադարձ ըմբռնման:

Երեխայի խոսքի զարգացման մեթոդը ներառում է ոչ միայն երեխայի ուսուցումը իր սեփական մտքերի տրամաբանական ներկայացման մեջ, այլև իր բառապաշարի համալրումը, իսկ խոսքի զարգացման հիմնական միջոցներն են հեքիաթները, ուսումնական և դերային խաղերը: Յուրաքանչյուր երեխա մայրենի լեզվի բանավոր խոսքին տիրապետում է կյանքի առաջին մի քանի տարիներին: Իսկ ահա խոսքի զարգացման ընթացքում շրջապատի հետ շփման, հաղորդակցության արդյունքում ձևավորվում են երեխայի խոսքային հաղորդակցական ունակությունները, զարգանում է նրա բանավոր խոսքը: Իսկ ձեռք բերած փորձն ու հմտությունը, մտածողությունը, ներքին զգացողությունները խմբում լուսավոր, ստեղծագործական, զվարճալի, հրճվալի միջավայր են դառնում:

Հարկ է նշել, որ խոսքի զարգացման հիմնական խնդիրներն են խոսքի հնչյունային ընկալման դաստիարակումը, բառապաշարի ձևավորումը, խոսքի քերականական կառուցվածքի յուրացումը, կապակցված խոսքի զարգացումը և ծանոթացումը գեղարվեստական գրականությանը:

Երեխայի խոսքի զարգացումը հոգեկան բարձր իմացական գործընթաց է և սերտորեն կապված է մտածողության հետ: Խոսքն ունի զարգացման իր փուլերը, որոնք ընթանում են երեխայի տարիքային առանձնահատկություններին համապատասխան: Շատ կարևոր է զարգացնող խոսքային միջավայրի առկայությունը, որը կոչված է բավարարելու երեխաների պահանջը առարկաների, երևույթների և իրադարձությունների մասին ստացված տեղեկությունների

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Արզումանյան Ս., Էլրա Գրին, Իրավաբանական հոգեբանություն, Երևան, 2004
2. Ամիրջանյան Յու. Ա., Ա. Ս. Սահակյան, Մանկավարժություն, «Մանկավարժ», 2005
3. Ղույումչյան Գ. Ե., Մանկավարժություն, Գիրք II, Երևան, 2005
4. Ռոդարի Ջ., Ստեղծագործական երևակայության քերականություն, Երևան, 1995
<http://www.hayary.org>
5. <http://blog.armparents.com>
6. <https://impoqrik.am>
7. <http://dpir.mskh.am>
8. <http://www.mynews.am>

